

12

Sektor bankowy w pierwszym półroczu 2023 roku

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-229-0/12>

Mariusz Zygierewicz

Związek Banków Polskich
mariusz.zygierewicz@zbp.pl

The banking sector in 1H 2023

Abstract

Purpose: The aim of the chapter is to analyse the results of the banking sector in the first half of 2023 and the conditions in which they were achieved. 1H 2023 was a very interesting period for the banking sector both in Poland and worldwide. In March 2023, the world could observe new cases of turbulence in the banking sector, with the most complicated cases occurring in the USA and Switzerland. Thanks to a rapid and deep reaction of different institutions responsible for the stability of the financial market, the negative consequences were rather limited and they were evidence of an unstable situation of individual banks. This wave of turbulence affected both smaller and bigger banks, and therefore it seemed important to indicate the main reasons for the last turbulences and to implement the right measures in order to avoid similar problems in the future. This experience delivered many new recommendations for banks and supervisors. It emphasised the significance of fully implementing the prudential measures set by the Basel Committee and applying these measures to all banks, not just those operating internationally. The turbulences in question highlighted the importance of effective supervision, strong risk management in banks, improved regulation of interest rate risk management, and consistent application of AT1 instruments worldwide. The disturbances have also reignited the debate about the scale of deposit guarantees and resolution mechanisms in the banking sector.

Methodology: The author uses the method of analysing literature and data from the balance sheet and income statement of the banking sector in Poland.

Findings: In Poland, the banking sector remained stable, with no new instances of turbulence detected. However, the economic conditions for the banking sector's development were complicated. Real GDP growth was negative, market interest rates remained high, and these factors limited the demand for credit from both the economy and households. In this situation the structure of bank assets has worsened. The share of credit portfolio

has shrunk and the volume of treasure bonds in the bank assets has grown. Despite the unfavourable macroeconomic conditions, it shall be noted that the quality of the credit portfolio has not worsened. The higher interest rates allowed banks to generate higher profits. These profits were limited by the credit memorandum adopted by the Polish Parliament and high reserves set up in order to cover the risk concerning FX mortgage credits. Banks have had problems to increase the non-interest income. Higher nominal profits do not change a lot the general picture of the Polish banking sector. Its rentability remained low, but it was higher than in 2022. Looking at the results of the total European banking sector, it is necessary to conclude that the asset structure and credit quality in Poland is worse compared to the entire European sector. The share of credit in Poland's total assets is lower, while the share of non-performing loans (NPLs) is higher than the average figures in the European banking sector. Additionally, the rentability of Polish banks also remained lower in comparison to the figures presented by the European banking sector.

Keywords: banking sector, financial results, turbulence, banking crisis.

Sugerowane cytowanie: Zygierewicz, M. (2024). Sektor bankowy w pierwszym półroczu 2023 roku. W: K. Marchewka-Bartkowiak i K. Waliszewski (red.), *Finanse wobec wyzwań Nowej Gospodarki* (s. 182–200). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-229-0/12>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie nie-komercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

Wstęp

Pierwsza połowa 2023 roku była interesującym okresem dla sektora bankowego. Ta konstatacja może jednak po części wiązać się ze znaczeniem tego słowa w chińskim przysłowiu, gdzie powiedzenie „obyś żył w ciekawych czasach” traktowano jako przekleństwo wyrażane wobec adwersarza. Szczęśliwie nie dotyczyło to w sposób bardzo silny polskiego sektora bankowego, ale odnosiło się wyraźniej do specyficznych zaburzeń pojedynczych banków występujących w USA i w Szwajcarii. Były to wyjątkowe wydarzenia postrzegane nie tylko przez pryzmat przyczyn kłopotów poszczególnych banków, ale także patrząc na sposób zachowania się regulatora i podmiotów odpowiedzialnych za stabilność finansową w tych krajach. Było to też o tyle szczególne doświadczenie, że zaowocowało ono szybko nowymi propozycjami zmian regulacyjnych dla banków na świecie. Warto zatem rozpocząć ocenę sytuacji w polskim sektorze bankowym od krótkiej oceny doświadczenia zaburzeń w sektorze bankowym w marcu i kwietniu 2023 roku.

Z punktu widzenia sytuacji polskiego sektora bankowego pierwsze półrocze 2023 roku było również interesujące pod względem możliwości biznesowych dla

polских banków w specyficznych warunkach makroekonomicznych i prawnych prowadzenia biznesu bankowego w Polsce. Skutkowało to istotnymi zmianami wybranych parametrów oceny sektora w pierwszej połowie 2023 roku.

12.1. Zaburzenia na rynku bankowym w świecie w marcu 2023 roku

Zaburzenia na rynku bankowym z wiosny 2023 roku stanowiły najbardziej znaczącą sytuację stresową w tym sektorze od czasu wielkiego kryzysu finansowego z lat 2008–2009. Nastąpiły one w sytuacji, gdy regulatorzy, banki i rynki były przekonane, że wszystkie zalecenia i rekomendacje wydane po poprzednim kryzysie zostały już wdrożone i nie grożą światu kolejne poważne perturbacje na rynku finansowym. Kapitały banków zostały wyraźnie zwiększone, wskaźniki kapitałowe wzmocniono, wprowadzono także nowe normy ostrożnościowe dotyczące zarządzania płynnością w instytucjach kredytowych. Wzmocniono także mechanizmy przeprowadzania uporządkowanej restrukturyzacji. A mimo tych osiągnięć w konkretnych sytuacjach z pierwszej połowy 2023 roku trzeba było zastosować niekonwencjonalne rozwiązania, które nie były uwzględnione w standardowym zestawie działania instytucji odpowiedzialnych za stabilność finansową sektora bankowego. Dopiero ich wprowadzenie pozwoliło na uspokojenie sytuacji na rynku bankowym i nierozprzestrzenianie się kłopotów na kolejne instytucje bankowe.

W ciągu 11 dni marca 2023 roku cztery banki o łącznych aktywach w wysokości około 900 milionów dolarów zostały zamknięte, następnie zostały uruchomione w nich postępowania upadłościowe i stały się one przedmiotem postępowania restrukturyzacyjnego (BCBS, 2023a). Mimo że przyczyny kłopotów każdego z tych banków były odmienne, to wydarzenia te spowodowały szeroki kryzys zaufania społecznego do banków, do ich odporności i odporności całych systemów bankowych na niespodziewane szoki. Efekt zarażenia pojawił się na rynku nie tylko w postaci kłopotów kolejnych banków, ale także w postaci silnej zmiany cen aktywów finansowych, wycen banków, przeceny określonych instrumentów finansowych (takich jak AT1), powodując też bardzo silny wzrost zmienności na rynku i zmianę podejścia inwestorów do oczekiwanych zmian makroekonomicznych i sytuacji na rynku finansowym.

Z punktu widzenia makroekonomicznego kryzys wystąpił po stosunkowo długim okresie relatywnie łatwych warunków finansowych prowadzenia działalności gospodarczej. Tempo wzrostu ekonomicznego gospodarek było nie najniższe, utrzymywał się długi okres obowiązywania bardzo niskich rynkowych stóp procentowych. Spowodowało to znaczący wzrost długu prywatnego i publicznego. Z punktu widzenia banków zauważalne było ograniczenie marży dochodów odsetkowych i poszuki-

wanie alternatywnych źródeł uzyskiwania dochodów. W następstwie wybuchu pandemii koronawirusa wiele krajów zdecydowało się na zastosowanie ogromnych stymulatorów polityki fiskalnej w celu podtrzymania koniunktury gospodarczej. Równocześnie banki centralne wprowadziły ogromne programy zakupów skarbowych papierów wartościowych. Następnie wybuch wojny na Ukrainie spowodował wzrost inflacji, na które odpowiedzią stało się zaostrzenie polityki monetarnej przez najbardziej znaczące banki centralne na świecie (BCBS, 2023b, s. 5). To spowodowało sytuację, w której najpierw dług publiczny wyparł dług prywatny w gospodarce, a potem nastąpił bardzo silny wzrost rynkowych stóp procentowych. Miało to skutki finansowe dla gospodarki prywatnej (choć wiele przedsiębiorstw otrzymało ogromne wsparcie publiczne zapewniające im wysoką płynność bez korzystania z kredytu bankowego), ale też dla banków. W przypadku tych ostatnich nastąpił spadek znaczenia kredytu bankowego i jednocześnie banki nabywały znaczne pakiety obligacji skarbowych. Zmiana rynkowych stóp procentowych bardzo silnie wpłynęła na dalsze ograniczenie popytu na kredyt ze strony gospodarki i na wyniki odsetkowe banków oraz wzrost zainteresowania części banków inwestowaniem w przedsięwzięcia obarczone wyższym ryzykiem.

Skutkiem drastycznej zmiany poziomu rynku stóp procentowych była zmiana wyceny aktywów bankowych i otwieranie się nożyc odsetkowych. Wiele banków musiało zaksięgować niezrealizowane straty powstałe na posiadanym portfelu skarbowych papierów wartościowych o stałym oprocentowaniu. Jednocześnie banki po stronie pasywów posiadały depozyty o znacznie krótszych okresach, więc zmiana rynkowych stóp procentowych szybko spowodowała wzrost kosztów pasywów przy jednoczesnym braku wyraźnego symetrycznego wzrostu przychodów z aktywów. Musiało to prowadzić do pogorszenia się wyników finansowych banków i w rezultacie do zaniepokojenia części klientów sytuacją finansową banków. Część klientów rozpoczęła wycofywanie depozytów, co prowadziło do sytuacji, w której niezrealizowane straty na obligacjach skarbowych stawały się szybko stratami zrealizowanymi – w momencie gdy banki musiały sprzedać część swojego portfela obligacji, aby chronić płynność. To powodowało pogłębienie problemów z rentownością banków i w efekcie zaniepokojenie kolejnych klientów o przyszłą sytuację banków (BCBS, 2023a). Skutkowało to dalszym wycofywaniem depozytów, w szczególności depozytów nieobjętych gwarancjami systemu gwarantowania depozytów. W warunkach gospodarki cyfrowej proces wycofywania depozytów przyspieszył w tempie niesamowitym, niekontrolowanym w żaden sposób. Współcześnie bank jest bowiem otwarty dla klienta przez 24 godziny na dobę poprzez kanał internetowy. Można do tego dodać jeszcze skutki rewolucji w mediach społecznościowych. Ich rozwój w ostatnich latach powoduje, że interesujące informacje, także nowinki o potencjalnych kłopotach banku, roznoszą się z prędkością równą niemal prędkości światła. Dostęp do prawdziwych (ale także fałszywych) informacji staje się dla klientów o wiele szybszy i reakcja w świecie internetu staje się jeszcze bardziej impulsywna,

często bez pozostawienia sobie czasu na rozważenie zasadności podejmowanego działania (BIS, 2023a).

W tych nowych okolicznościach instytucje odpowiedzialne za stabilność sektora finansowego musiały podjąć bardzo pilne działania w celu ograniczenia potencjalnego ryzyka zarażenia i powstawania kłopotów finansowych w kolejnych bankach, czyli powstania efektu domina. W krótkim czasie bank centralny dostarczył płynności bankom będących w problemach, a system ochrony depozytów objął czasowo gwarancją depozytów wszystkie depozyty zgromadzone w bankach. Były to bardzo silne działania i potencjalnie bardzo kosztowne w celu ograniczenia systemowego ryzyka w gospodarce, które w rezultacie mogłyby okazać się jeszcze bardziej kosztowne dla gospodarki niż bezpośredni koszt udzielanego wsparcia. W kolejnym kroku zostały podjęte działania, które były w gestii nadzoru bankowego oraz instytucji odpowiedzialnej za przeprowadzenie uporządkowanej restrukturyzacji banków. Instytucje te wybierały rozwiązania, które uznały za najbardziej efektywne z punktu widzenia skuteczności i szybkości przeprowadzanej restrukturyzacji.

Przypadki kryzysowe z marca 2023 roku prowadziły do powstania licznych wniosków w zakresie pożądanego działania regulatorów, instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo sektora bankowego oraz samych banków w najbliższej przyszłości. Z racji skali potencjalnego zagrożenia płynącego z ostatnich przypadków kryzysowych warto w tym miejscu wymienić chociażby najważniejsze z tych wniosków, mając jednocześnie świadomość, że w praktyce może ich być znacznie więcej i mogą bardziej odnosić się do problemów poszczególnych, konkretnych banków. Oczywiście niemal wszystkie te konkluzje powinny być możliwie szybko wdrożone w praktyce bankowej i nadzorczej, ale jak zwykle otwarte pozostaje w tym momencie pytanie, czy faktycznie będą one implementowane do regulacji i praktyki bankowej i nadzorczej.

Po pierwsze ostatnie zaburzenia raz jeszcze uwidocznily jak zasadnicze znaczenie ma pełne wdrożenie rozwiązań ostrożnościowych wypracowanych i przyjętych przez Komitet Bazylejski (EBF, 2023). Przykłady z USA wskazywały wyraźnie, że w praktyce wiele rozwiązań nie zostało faktycznie wdrożonych, takich jak wymogi płynnościowe, niektóre normy wymogów kapitałowych. Gdyby te normy były wdrożone, do wielu niebezpiecznych sytuacji nie doszłoby lub byłyby one zdecydowanie mniej bolesne dla samych banków oraz dla ich klientów (BCBS, 2023a). Przykładowo wdrożenie regulacyjnych norm płynności znacząco zmniejszyłoby ryzyko silnego odpływu depozytów, gdyż znacząco większą część łącznych depozytów stanowiłyby depozyty objęte gwarancjami systemu gwarancji depozytów, które ze swej natury są znacznie mniej podatne na nagłe wycofanie z banku.

Po drugie regulacyjne normy ostrożnościowe powinny mieć zastosowanie nie tylko dla banków największych, tzw. instytucji systemowo ważnych, są one ważne również w odniesieniu do mniejszych banków, także instytucji lokalnych (EBF, 2023). Marzec 2023 roku pokazał, że nawet relatywnie mały (choć w porównaniu

z rozmiarami instytucji istniejących w Polsce jednak duży) bank może zapoczątkować powstanie problemów systemowych w sektorze. Bankowość cyfrowa to zagrożenie silnie wzmacnia. Zatem przy zachowaniu zasady proporcjonalności także mniejsze banki przyjmujące depozyty bankowe powinny być objęte podobnymi normami bezpiecznego działania. Coś, co jest oczywiste w Europie, wcale takie nie jest w Ameryce czy w Azji i zgodnie z postanowieniami Komitetu Bazylejskiego normy te mają zastosowanie tylko do największych banków, aktywnych w skali międzynarodowej.

Po trzecie niezbędne jest sprawowanie efektywnego nadzoru nad bankami przez profesjonalną publiczną instytucję powołaną w tym celu. W większości przypadków ujawnionych w marcu 2023 roku zauważalne było niedocenianie problemu sprawowania faktycznego nadzoru nad bankami, szczególnie nad bankami mniejszymi (BCBS, 2023b, s. 27). Nadzór musi prawidłowo identyfikować słabości poszczególnych banków, dokonywać okresowych kontroli, także kontroli na miejscu i na ich podstawie podejmować odpowiednie pilne środki zaradcze (BCBS, 2023a, s. 21). Osobnym praktycznym wyzwaniem jest poprawa sprawowania efektywnego nadzoru w odniesieniu do banków prowadzących działalność w skali międzynarodowej (BCBS, 2023b; EBF, 2023, s. 4).

Po czwarte sytuacje kryzysowe pokazały bardzo poważne błędy w zarządzaniu ryzykiem w poszczególnych bankach. Zatrważające było, że w niektórych bankach z ujawnionymi ostatnio problemami od dawna nie było wskazanej osoby odpowiedzialnej za zarządzanie ryzykiem. Jednak nie chodzi oczywiście tylko o nominacje dla jednej osoby, ale o faktyczny brak wiedzy i umiejętności w zarządzaniu bankiem, w tym w zarządzaniu ryzykiem bankowym (Kozieł, 2023, s. A18). W bankach brakowało odpowiednich zasobów do właściwego zarządzania ryzykiem – zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Bardzo negatywnie należy ocenić też skoncentrowanie uwagi na dążeniu do osiągnięciu wyników finansowych w krótkim horyzoncie czasu (BCBS, 2023a; EBF, 2023, s. 1; NBP, 2023, s. 11).

Po piąte ewidentne były liczne błędy banków w doborze partnerów biznesowych. Skupienie uwagi na jednej grupie zawodowej czy jednym rodzaju biznesu przez bank powoduje ryzyko skumulowania kłopotów w przypadku materializacji się ryzyka. Takie ryzyko nie dotyczy tylko aktywności po stronie aktywnej banku, ale także po stronie pasywnej. Nadmierne skoncentrowanie działalności w wybranej branży gospodarki dotyczy obu stron bilansu banku.

Po szóste w dotychczasowej praktyce bankowej oraz w regulacyjnych normach ostrożnościowych zdecydowanie zbyt mało uwagi poświęcone jest problemowi prawidłowego zarządzania ryzykiem stopy procentowej. Gwałtowna zmiana rynkowych stóp procentowych potwierdziła ogromne narażenie wielu banków na zmniejszenie dochodu odsetkowego, a wręcz na ponoszenie strat w tym obszarze. Dlatego można oczekiwać stopniowego zaostrzania norm regulacyjnych i wdrażanie nowych praktycznych wymogów w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej, także

ryzykiem stopy procentowej w księdze bankowej (teoretycznie mniej narażonej na ryzyko zmiany stóp procentowych niż księga handlowa) (BCBS, 2023a).

Po siódme pożądanym jest koherentne stosowanie określonych kategorii instrumentów finansowych, takich jak akcje, instrumenty hybrydowe AT1, instrumenty dłużne w ramach długu podporządkowanego. Dziś w każdym reżimie prawnym pewne cechy tych instrumentów mogą się różnić między sobą. Natomiast w zglobalizowanym świecie uproszczone myślenie może prowadzić do niezrozumienia lokalnych różnic w sposobie stosowania poszczególnych instrumentów: praw, jakie one niosą dla posiadaczy, i ryzyka, na jakie są oni narażeni na przykład z punktu widzenia kolejności dochodzenia roszczeń. Prowadzi to w warunkach stresowych do niezrozumiałych reakcji inwestorów. Przykładem może być chociażby doświadczenie z instrumentami AT1 po kryzysie w Credit Suisse (BCBS, 2023, s. 26).

Po ósme rozpoczęła się dyskusja na temat zasadności rozszerzenia zakresu gwarancji depozytów bankowych, zarówno w odniesieniu do objęcia kolejnych kategorii klientów bankowych gwarancjami systemu, jak i wielkości kwoty depozytów gwarantowanych przez specjalną instytucję powołaną w tym celu. Duża niestabilność depozytów nieobjętych gwarancją w okresie większych napięć i spadku zaufania do banków mogą zachęcać do dyskusji na temat faktycznych kosztów rozszerzenia zakresu gwarancji depozytów bankowych i porównania tych kosztów z ceną płaconą za zarządzanie kryzysem na rynku finansowym (BIS, 2023b).

Po dziewiąte kryzys wywołał dyskusję na temat zakresu podmiotowego i przedmiotowego stosowania instrumentów uporządkowanej restrukturyzacji. W ujęciu podmiotowym być może wszystkie banki powinny być objęte tym procesem, bez pozostawienia mniejszych banków jako instytucji, które są przeznaczone do upadłości bez podejmowania prób ich ratowania. Pojawił się bowiem silny głos, że upadłość nawet najmniejszego banku powoduje negatywne konsekwencje dla funkcjonowania całego sektora bankowego, dla zaufania do tych instytucji. W ujęciu przedmiotowym powinno być rozważone rozszerzenie zakresu instrumentów stosowanych w ramach restrukturyzacji. Przede wszystkim zasadne jest wprowadzenie instrumentów, które będą stosowane na wcześniejszych etapach powstawania problemów w banku. Ponadto powinno być rozważone rozszerzenie zakresu instrumentów, które mogą być zastosowane w procesie restrukturyzacji banku w trudnościach finansowych (BIS, 2023a).

Po dziesiąte wszystkie te zmiany regulacyjne będą zapewne prowadzić do sytuacji, w której banki, szczególnie największe, będą coraz silniej pośrednio lub bezpośrednio znajdować się pod kontrolą państwa. Skala regulowania działalności banków będzie powodować, że zakres swobodnego sposobu prowadzenia biznesu bankowego będzie ulegać coraz silniejszemu zmniejszeniu. Wynika to ze stosowania coraz precyzyjniejszych norm bezpiecznego działania banku oraz ze sprawowania nadzoru nad bankami przez publiczną instytucję odpowiedzialną za tę działalność. Jeśli dodać do tego jeszcze stosowanie przez różne państwa specyficznych

instrumentów (jak oszczędzanie na mieszkanie, kredyt preferencyjny ze wsparciem publicznym), to skala faktycznego uzależnienia sposobu prowadzenia działalności przez banki od woli państwa staje się jeszcze większa (Leviatan, 2023, s. 64–65).

Konkludując ten bardzo ważny temat powstały w pierwszej połowie 2023 roku, należy uznać, że nie ulega żadnej wątpliwości, że po – siłą rzeczy – bardzo skróto- wym przedstawieniu powyżej najbardziej kluczowych skutków i konsekwencji dla sektora bankowego tych wydarzeń będą one mieć doniosłe znaczenie dla kształtowania warunków regulacyjnych prowadzenia biznesu bankowego w przyszłości. Z tego względu nie sposób było pominąć tych wydarzeń także w kontekście prezentacji wyników sektora bankowego w Polsce. Te wydarzenia będą bez wątpienia mieć poważne długoterminowe skutki dla banków działających również w Polsce.

12.2. Wyniki polskiego sektora bankowego w pierwszym półroczu 2023 roku

Patrząc tylko na wyniki sektora bankowego w Polsce, nie sposób pominąć na wstępie zasygnalizowania istniejącego kontekstu otoczenia makroekonomicznego i regulacyjnego, w którym przyszło działać bankom w tym okresie. Według wstępnych danych GUS produkt krajowy brutto niewyrównany sezonowo w II kwartale 2023 roku zmniejszył się realnie o 0,6% w ujęciu r/r (w cenach stałych średniorocznych roku poprzedniego). Był to drugi z rzędu kwartał, w którym tempo wzrostu gospodarczego było ujemne (w I kwartale 2023 roku PKB skurczył się o 0,3% r/r), co oznacza wystąpienie w Polsce technicznej recesji. Był to pierwszy przypadek, kiedy Polska znalazła się przez dwa kwartały w okresie zmniejszenia PKB. Ta recesja nie była bardzo głęboka, ale jednak stanowiła bardzo silny wyznacznik sytuacji gospodarczej kraju. Dane o wzroście PKB w II kwartale były też niższe od oczekiwań rynkowych i rozczarowujące. Większość prognoz sformułowanych na bieżący rok zakładała, że tylko w I kwartale 2023 roku dynamika będzie ujemna, a potem rozpocznie się proces odbudowy gospodarki. Tymczasem w drugim kwartale regres się pogłębił. W rezultacie prognozy na kolejne kwartały 2023 roku uległy także obniżeniu (WIB, 2023).

Negatywnie na wzrost PKB ponownie wpłynęła niska dynamika spożycia gospodarstw domowych – w II kwartale 2023 roku odnotowano jej spadek o 2,7% w ujęciu r/r, po spadku o 2,0% w pierwszych trzech miesiącach roku. Równocześnie w II kwartale odnotowano wzrost spożycia publicznego o 2,6%, po spadku o 0,5% odnotowanym w I kwartale. W sumie spożycie ogółem zmniejszyło się w II kwartale o 1,5% w ujęciu r/r (po spadku o 1,6% w I kwartale 2023 roku).

Pozytywny wpływ na PKB miały natomiast inwestycje, które zwiększyły się realnie o 7,9% (przy wzroście o 5,5% w I kwartale 2023 roku). Ze względu na proces

znaczącej redukcji zapasów, rozpoczęty już w poprzednim kwartale, w II kwartale odnotowano kontynuację bardzo głębokiego spadku akumulacji brutto $-14,3\%$ (wobec $18,4\%$ w I kwartale).

Rozczarowujące okazały się w II kwartale 2023 roku także wyniki handlu zagranicznego. O ile w I kwartale 2023 roku eksport był znaczącym motorem wzrostu PKB, o tyle w następnym kwartale dynamika eksportu okazała się ujemna na poziomie $-2,7\%$. W warunkach spadającego popytu krajowego jeszcze silniej spadła wartość importu – o $8,1\%$ przy spadku o $4,6\%$ w I kwartale. Jednak na skutek spadku importu silniejszego niż spadek eksportu saldo handlu zagranicznego było dodatnie i nadal wspierało wzrost PKB.

Pierwsza połowa 2023 roku była też okresem stopniowego obniżania się tempa wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych. Częściowo było to wynikiem wyższej bazy odniesienia dla pomiarów inflacji w porównaniu z końcem 2022 roku, ale także pewnego wyhamowania tempa wzrostu cen. Dotyczyło to zwłaszcza cen energii, ale także cen żywności. Również zastosowanie niektórych instrumentów fiskalnych, jak zerowy VAT na żywność czy zamrożenie cen prądu dla gospodarstw domowych, pomogło w powstrzymaniu dalszego wzrostu inflacji w krótkim okresie. W czerwcu 2023 roku inflacja CPI wyniosła $11,5\%$, a na koniec 2022 roku było to $16,6\%$.

Ten spadek tempa inflacji nie zmieniał generalnej sytuacji, że jej wysokość była nadal bardzo odległa od celu inflacyjnego NBP. Dlatego w pierwszym półroczu 2023 roku utrzymywano restrykcyjną politykę pieniężną. W tym okresie podstawowe stopy procentowe nie uległy zmianie i nadal były relatywnie wysokie. Stopa referencyjna NBP wynosiła $6,75\%$ i stwarzała sprzyjające i stabilne warunki do osiągnięcia dobrych wyników finansowych przez banki.

Z punktu widzenia zmian regulacyjnych pierwsza połowa 2023 roku nie była okresem bardzo intensywnym pod kątem skali zmian rozwiązań prawnych dotyczących bezpośrednio sektora bankowego. Właściwie niemal wszystkie kluczowe regulacje nie zmieniły się w tym okresie. Warto jednak wymienić kilka ważnych rozstrzygnięć legislacyjnych. Po pierwsze rząd wprowadził program oszczędzania na cele mieszkaniowe i program bezpieczny kredyt 2% . Ta regulacja nie znalazła jeszcze odzwierciedlenia w wynikach banków w pierwszym półroczu 2023 roku, ale już w kolejnym kwartale zmiana była silnie zauważalna w bilansach banków. Po drugie kontynuowany był proces zawierania ugód przez banki z klientami w odniesieniu do walutowych kredytów mieszkaniowych a także zwiększała się liczba pozwów kierowanych przez klientów do sądów w sprawie takich kredytów. To powodowało zmiany w poziomie należności banków z tytułu kredytów mieszkaniowych w CHF oraz zmiany w terminowości spłaty tego rodzaju kredytów w sektorze bankowym. W tym kontekście nie sposób nie wspomnieć także o wyrokach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w tym o wyroku z 15 czerwca 2023 roku w sprawie C-520/21, w którym TSUE odpowiedział na pytania prejudycjalne zadane przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia pod sygn. akt. I C 1297/21.

TSUE orzekł w nim o braku dopuszczalności żądania przez bank od konsumenta wynagrodzenia za korzystanie z kapitału na podstawie dyrektywy 93/13/EWG. Wyrok TSUE może zachęcić kolejnych konsumentów do wszczynania postępowań sądowych, z wszelkimi tego konsekwencjami dla banków i ich klientów. Po trzecie banki kontynuowały działania na rzecz osiągnięcia wymaganego od nich do końca tego roku poziomu MREL. Ta aktywność wiązała się ze zmianami w bilansach banków po stronie pasywów.

Przechodząc do analizy wyników finansowych polskiego sektora bankowego, trzeba zaznaczyć, że jest ona prowadzona tylko na dużych agregatach finansowych. Nie sposób w tym miejscu dokonać szczegółowej analizy wszystkich najważniejszych pozycji bilansu i rachunku wyników. Nie zostaną także wyodrębnione dane obrazujące specyfikę homogenicznego systemu bankowości spółdzielczej. Siłą rzeczy ta ocena musi mieć zatem charakter generalny, ale obrazujący faktyczny stan i dynamikę sektora w pierwszym półroczu 2023 roku.

W tym analizowanym okresie suma bilansowa polskiego sektora bankowego wzrosła o 5,2%. Oczywiście w wielkościach nominalnych jest to wzrost istotny, jednak jeśli pamięta się, że inflacja roczna w połowie 2023 roku przekraczała 10%, to liczby te mają już mniejszą siłę. Tym samym relacja łącznych aktywów sektora bankowego do PKB Polski uległa dalszemu obniżeniu i wynosiła już tylko około 88% (tabela 12.1).

Tabela 12.1. Wybrane aktywa netto sektora bankowego (bez NBP)
(w mln PLN)

Lp.	Wyszczególnienie	2022	%	I półrocze 2023	%	Dynamika 2022 = 100
1	Kasa i operacje z NBP	142 569	5,2	171 848	6,0	120,5
2	Należności od sektora finansowego	283 560	10,4	334 421	11,6	117,9
3	Należności od sektora budżetowego	96 688	3,5	93 349	3,9	96,5
4	Należności od sektora niefinansowego	1 127 929	41,3	1 113 522	38,7	98,7
	– kredyty dla podmiotów gospodarczych	405 783	14,8	407 598	14,2	100,4
	– kredyty dla gospodarstw domowych	713 766	26,1	697 384	24,3	97,7
5	Papiery wartościowe	807 566	29,5	900 683	31,3	111,5
	– bony pieniężne NBP	249 887	9,1	283 821	9,9	113,6
	– bony i obligacje skarbowe	376 704	13,8	424 687	14,8	112,7
6	Inne aktywa	274 748	10,1	261 459	9,1	92,2
	Aktywa ogółem	2 733 060	100,0	2 875 282	100,0	105,2

Źródło: dane KNF (UNKF, 2023), obliczenia własne.

Warto przypomnieć, że nieodległe były czasy, gdy wskaźnik ten przekraczał 100%. Pozostawał on też jednym z najniższych spośród wszystkich krajów UE.

Jeszcze bardziej interesująca jest analiza ostatnich zmian w strukturze aktywów polskiego sektora bankowego. Do pewnego stopnia ona nawet nie powinna dziwić. Dziwić może jednak skala zmian. Szczególnie zauważalne jest tempo zmniejszenia się znaczenia największej pozycji aktywów banków, czyli należności od sektora niefinansowego. W ciągu zaledwie pierwszych sześciu miesięcy 2023 roku ich wartość zmniejszyła się o 1,3%, a ich udział w całości aktywów bankowych zmniejszył się o 2,6 pkt proc., osiągając poziom 38,7%. Tak niskiego znaczenia kredytów w aktywach sektora bankowego nie było w przeszłości. Najważniejszy obszar działania banków po stronie aktywnej bilansu stanowił już mniej niż 40% łącznych aktywów. Wysokie stopy procentowe oraz ujemne tempo wzrostu PKB powodowały, że zainteresowanie kredytem bankowym ze strony gospodarki i gospodarstw domowych było niewielkie. Co więcej, wielu klientów decydowało się na wcześniejszą spłatę swoich zobowiązań wobec banków, aby uniknąć konieczności płacenia wysokich odsetek do banku. Dotyczyło to w szczególności osób, które skorzystały z ustawowych wakacji kredytowych, co stanowiło specyficzny skutek ich wprowadzenia i wypaczenie celu ich ustanowienia.

Warto podkreślić, że w przypadku przedsiębiorstw kredyty netto w ujęciu nominalnym nieznacznie wzrosły, natomiast należności netto banków od gospodarstw domowych zmniejszyły się o 2,3%. Trzeba też podkreślić, że w przedsiębiorstwach zainteresowanie kredytem było większe zarówno w zakresie kredytów operacyjnych (wzrost o 1,4% z 162 465 mln PLN w ujęciu netto do 164 686 mln PLN), jak i kredytów inwestycyjnych (wzrost o 2,2% z 146 514 mln PLN do 149 669 mln PLN). Z jednej strony część podmiotów potrzebowała środków obrotowych na przeżycie gorszego okresu w krajowej gospodarce, w tym także szybko rosnących cen surowców i energii, a z drugiej strony to był efekt początku wzrostu inwestycji w gospodarce, zwłaszcza realizowanych przez niektóre duże przedsiębiorstwa. Zmniejszyła się jednocześnie kwota należności banków z tytułu pozostałych kredytów dla przedsiębiorstw, a więc przede wszystkim kredytów na nieruchomości (co wiązało się z sytuacją z bieżącą sytuacją na rynku mieszkaniowym).

W zakresie kredytów dla gospodarstw domowych banki odnotowały w pierwszym półroczu 2023 roku wzrost zadłużenia z tytułu kredytów konsumpcyjnych (o 1,5% z 166 396 mln PLN do 168 949 mln PLN). Nie była to wysoka dynamika w warunkach wysokiej inflacji, ale była ona przynajmniej pozytywna. Zauważalne było zwiększenie zadłużenia klientów w segmencie małych kwot kredytów, co można wiązać z ograniczeniem konsumpcji w społeczeństwie i dążeniem części obywateli do sfinansowania bieżących budżetów domowych. Mniej myślano o kredytach na większe wydatki konsumpcyjne.

W warunkach wzrostu kredytów konsumpcyjnych i zmniejszenia się należności banków z tytułu całości kredytów od gospodarstw domowych przyczyną tego spadku

musiało być silniejsze zmniejszenie się kwoty należności banków z tytułu kredytów mieszkaniowych. W pierwszym półroczu 2023 roku kwota tych należności netto zmniejszyła się aż o 3,9% (z 460 820 mln PLN do 442 829 mln PLN). Ten spadek dotyczył nie tylko należności walutowych, ale także złotych. Wiele mieszkań i domów było kupowanych w tym okresie za gotówkę, a nie z wykorzystaniem kredytu bankowego. Jego koszt i duża niepewność zmiany sytuacji były zbyt wysoką barierą dla wielu potencjalnych kredytobiorców, co powodowało mniejszy popyt na kredyt oraz stabilizowanie się cen nieruchomości mieszkaniowych. Ponadto w tym portfelu kredytowym banki obserwowały największe tempo dokonywanych nadpłat i wcześniejszych spłat zobowiązań finansowych. Poza wyższymi stopami procentowymi zachętę do wcześniejszej spłaty stanowiły paradoksalnie – jak już wspomniano – wakacje kredytowe, które pozostawiły części kredytobiorców istotne nadwyżki finansowe, niekierowane na bieżącą konsumpcję.

Warto także zaznaczyć, że spadek wolumenu kredytów mieszkaniowych był mniejszy w pierwszej połowie 2023 roku niż w 2022 roku. Biuro Informacji Kredytowej zaczęło w 2023 roku odnotowywać wzrost liczby składanych wniosków kredytowych do banków. Można to było wiązać z faktem, że proces zacieśniania polityki pieniężnej uległ zakończeniu, choć nie była ona wówczas jeszcze łagodzona, a stopniowo obniżająca się inflacja powodowała wzrost realnych wynagrodzeń i gotowość części kredytobiorców do zaciągania nowych zobowiązań finansowych. Także łagodząca zmiana zaleceń UKNF w zakresie oceny zdolności kredytowej (obniżenie wysokości bufora stopy procentowej do wcześniejszego poziomu 2,5 pkt proc. zamiast wymogu 5 pkt proc.) wpłynęła na większe możliwości udzielenia kredytu przez banki.

Analizując zmiany w strukturze aktywów sektora bankowego, nie sposób nie zauważyć, że należności banków od sektora niefinansowego były jedyną dużą pozycją bilansu, które uległy obniżeniu w pierwszym półroczu 2023 roku. Zmniejszyła się wprawdzie kwota należności od sektora budżetowego (o 3,5%), ale ten stan można z jednej strony wiązać trochę z czynnikami sezonowymi, ale także z wyraźnym pogorszeniem sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego.

Wszystkie pozostałe główne pozycje aktywów cechowały się całkiem wysoką dynamiką, wyższą niż tempo wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych odnotowane w tym okresie. Szczególnie zauważalna była wysoka dynamika portfela papierów wartościowych (o 11,5%) oraz kasy i operacji z NBP (o ponad 20%). To dowodziło istnienia zjawiska wypychania kredytu bankowego przez ekspansywną politykę fiskalną państwa. Jednocześnie te zmiany struktury bilansu powodowały pogorszenie możliwości generowania wyższych przychodów przez banki oraz dowodziły olbrzymiej ich nadpłynności. One także wpływały na poprawę bieżącej adekwatności kapitałowej w sektorze bankowym.

Zauważalna była też wysoka dynamika należności banków od sektora finansowego. Było to wynikiem zmiany finansowania potrzeb w gospodarce. Kredyt na zakup dóbr i usług był zastępowany przez finansowanie potrzeb poprzez leasing,

faktoring. To dowodziło przewidywania przez interesariuszy mniejszej stabilności makroekonomicznej i mniejszej chęci angażowania swoich środków finansowych przez inwestorów na nowe inwestycje czy większe wydatki konsumpcyjne.

Analizując aktywa sektora bankowego w pierwszym półroczu 2023 roku trzeba też odnotować, że jakość należności banków z tytułu kredytów dla podmiotów niefinansowych pozostała praktycznie niezmienną lub jej pogorszenie było bardzo ograniczone. Dotyczyło to właściwie wszystkich głównych kontrahentów banków (przedsiębiorstw i gospodarstw domowych) oraz najważniejszych kategorii należności od gospodarstw domowych (kredytów konsumpcyjnych i kredytów mieszkaniowych). Częściowo było to skutkiem zaostrzenia kryteriów i warunków kredytowych przez banki, ale częściowo także istnienia wakacji kredytowych w odniesieniu do kredytów mieszkaniowych. Masowe korzystanie obywateli z tego przywileju powodowało poważne utrudnienie faktycznej oceny kondycji niektórych gospodarstw domowych. Trzeba jednak też wyraźnie zauważyć, że sytuacja recesyjna w gospodarce w pierwszym półroczu 2023 roku nie spowodowała wyraźnego wzrostu bezrobocia, które mogłoby przełożyć się na gorszą jakość kredytów od tej kategorii klientów.

W przypadku należności banków od przedsiębiorstw nastąpiła nawet poprawa jakości. Dotyczyła ona nie tylko należności od dużych przedsiębiorstw – jeszcze silniejsza poprawa została odnotowana w należnościach od sektora MSP. Udział należności w fazie trzeciej dla tej ostatniej kategorii klientów zmniejszył się z 9,6% do 9,2%. Wyjaśnieniem tej sytuacji może być ponownie zaostrzenie wymogów kredytowych, lecz także sprzedaż części portfela kredytów przez banki oraz szersze korzystanie przez banki i klientów z zabezpieczenia spłaty udzielanego kredytu w postaci gwarancji *de minimis* BGK.

Patrząc na aktywa sektora bankowego w Polsce, warto zrobić choćby bardzo skrótowe odniesienie do sytuacji, jaka występuje w całym europejskim sektorze bankowym, analizowanym regularnie między innymi przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EBA). W ostatniej cyklicznej publikacji Risk Assessment Report z grudnia 2023 roku (EBA, 2023) wskazuje się, że dynamika akcji kredytowej spadała w Europie w drugim półroczu 2022 roku oraz pierwszym półroczu 2023 roku, ale pozostawała pozytywna, choć na bardzo niskim poziomie (1% w skali roku). Był to zatem wynik wyraźnie lepszy niż osiągnięty przez banki w Polsce.

Jeszcze większa różnica dotyczyła struktury aktywów sektora bankowego. Udział kredytów i pożyczek w całym sektorze europejskim wynosił 62% całości aktywów. Dla porównania warto przypomnieć, że w Polsce wynosił on ostatnio 38,7%. Różnica była zatem kolosalna i pokazywała skalę udziału banków w finansowaniu gospodarki i możliwości generowania zysków przez banki. W Polsce dłużne papiery wartościowe stanowiły około 30% aktywów (znaczenie papierów udziałowych tradycyjnie było niewielkie), zaś w bankach europejskich było to zaledwie 12% aktywów. Niestety, w każdym kolejnym okresie sprawozdawczym ta różnica pogłębiała się na niekorzyść polskich banków.

Warto także wspomnieć, że jakość kredytów w skali całej Europy była znacznie wyższa niż w Polsce, co wynikało z wielu czynników, także regulacyjnych, czy dojrzałości rynku finansowego. Udział kredytów o obniżonej wartości wynosił w Europie zaledwie 1,8%. Przy większym znaczeniu portfela kredytowego w bankach europejskich dodatkowo portfel ten cechował się zdecydowanie wyższą jakością niż w bankach polskich.

Tabela 12.2. Wybrane pasywa sektora bankowego (w mln PLN)

Lp.	Wyszczególnienie	2022	%	Pierwsza połowa 2023	%	Dynamika 2022 = 100
1	Zobowiązania wobec sektora finansowego	579 924	21,2	588 870	20,5	101,5
2	Zobowiązania wobec sektora budżetowego	185 981	6,8	206 990	7,2	111,3
3	Zobowiązania wobec sektora niefinansowego	1 650 761	60,2	1 714 880	59,6	103,9
	– podmioty gospodarcze	483 533	17,6	486 729	16,9	100,6
	– gospodarstwa domowe	1 131 371	41,3	1 190 656	41,4	105,2
4	Rezerwy	19 825	0,7	21 144	0,7	106,7
5	Kapitały	202 926	7,4	236 157	8,2	116,4
6	Pozostałe pasywa	93 643	3,4	107 241	3,7	114,5
	Pasywa ogółem	2 733 060	100,0	2 875 282	100,0	105,2

Źródło: Dane KNF (UKNF, 2023), obliczenia własne.

Po stronie pasywnej bilansu sektora bankowego zmiany pozycji nie były tak znaczące jak po stronie aktywnej. W pasywach tempo wzrostu poszczególnych największych pozycji było bardziej zbliżone do siebie, z wyjątkiem dynamiki kapitałów i pozostałych pasywów (tabela 12.2).

Zauważalny był szybki wzrost zobowiązań od sektora budżetowego, ale tę dynamikę można było wiązać ze zmianami następującymi w trakcie roku kalendarzowego i wstrzymaniem niektórych inwestycji. Tempo wzrostu zobowiązań od sektora niefinansowego było umiarkowane, znacznie wolniejsze w przypadku przedsiębiorstw niż gospodarstw domowych. W przypadku gospodarstw domowych tempo to było umiarkowane i takie samo jak tempo wzrostu całości pasywów banków. W wyniku szybszego tempa wzrostu depozytów od podmiotów niefinansowych niż należności od tej kategorii podmiotów relacja kredytów do depozytów uległa dalszemu obniżeniu. W ujęciu kredytów netto kształtowała się ona na koniec 2022 roku na poziomie 68,3%, a pół roku później 64,9%. W tym miejscu można tylko się zastanawiać, jak głęboko ta relacja może się obniżyć w praktyce. Należy jednak mieć nadzieję, że w drugiej połowie 2023 roku wraz z sygnałami poprawy koniunktury ta relacja zostanie podwyższona. Niska relacja świadczyła o skali niewykorzystanego potencjału kredytowego polskich banków. Oczywiście wpływa na niego także wielkość

kapitałów własnych banków, ale ten rezultat był bardzo symptomatyczny. Wynik dowodził też skali nadpłynności sektora bankowego w Polsce.

Jeśli jest już mowa o kapitałach własnych banków, to w pierwszej połowie 2023 roku uległy one silnemu zwiększeniu. Można zidentyfikować przynajmniej dwa zasadnicze czynniki tego fenomenu. Po pierwsze było to rezultatem zatrzymania znaczącej większości zysków w warunkach ograniczeń nałożonych przez KNF w polityce dywidendowej i samoświadomości banków w zakresie konieczności przygotowywania się do tworzenia wyższych rezerw na ryzyko prawne wynikające z walutowych kredytów mieszkaniowych. Po drugie nastąpiło wyraźne zmniejszenie ujemnego wyniku z aktualizacji wyceny. W mniejszym stopniu wynikało to ze zmian rynkowych stóp procentowych, w większym zaś z lepszego zabezpieczenia się banków przed tym ryzykiem.

Poprawa kapitałów doprowadziła do podwyższenia współczynnika wypłacalności w całym sektorze bankowym. Wzrósł on w ciągu sześciu miesięcy 2023 roku z 20,4% do 21,7%. To zwiększenie musi być ocenione pozytywnie, ale trzeba też

Tabela 12.3. Wynik finansowy sektora bankowego w 2022 roku i w pierwszym półroczu 2023 roku (w mln PLN)

Lp.	Wyszczególnienie	Wynik 2022 roku	Wynik pierwszej połowy 2023 roku	Dynamika 2022 = 100%
1	Odsetki	76 070	47 436	62,4
2	Prowizje	18 463	9 298	50,4
3	Przychody z tytułu dywidend	1 247	1 274	102,2
4	Pozostałe	-2 700	-3 257	120,7
	Całkowite przychody operacyjne, netto	93 080	54 741	58,8
1	Koszty ogólne, w tym:	-45 268	-22 827	50,4
	- wydatki na personel	-20 467	-11 925	58,3
	- koszty eksploatacyjne	-24 801	-10 902	44,0
2	Amortyzacja	-4 561	-2 432	53,3
3	Rezerwy	-7 873	-4 359	55,4
4	Zysk lub strata z tytułu modyfikacji	-6 932	306	X
5	Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości aktywów finansowych	-9 059	-3 558	39,3
6	Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości aktywów niefinansowych	-126	0	X
7	Pozostałe odpisy	-93	79	X
	Wynik brutto	19 165	22 268	116,2
	Podatek dochodowy	-8 393	-6 497	77,4
	Wynik netto	10 772	15 771	146,4

Źródło: dane KNF (UKNF, 2023), obliczenia własne.

pamiętać, że banki do końca 2023 roku muszą zgromadzić całą kwotę środków koniecznych dla pokrycia wymogu MREL. W warunkach wysokich kosztów emisji długu wiele banków uczyni to w postaci pokrycia tego wymogu częścią swojego kapitału własnego. W efekcie na koniec 2023 roku wymóg kapitałowy banków wyliczany na potrzeby wyłącznie CRR się obniży. Niemniej ważne jest, że dzięki wyższym kapitałom banki będą łatwiejszą drogą do spełnienia tego wymogu. Wielkość współczynnika kapitałowego banków zależeć też będzie od skali kolejnych odpisów z tytułu ekspozycji na walutowe kredyty mieszkaniowe oraz rozwoju akcji kredytowej w drugim półroczu.

Wyniki finansowe sektora bankowego za pierwsze półrocze 2023 roku pokazały, że bankom udało się zwiększyć dochody odsetkowe (tabela 12.3). W warunkach niezmiennych wyższych stóp procentowych w banku centralnym banki zrealizowały wyższy wynik. Było to duże osiągnięcie w warunkach pogorszenia się warunków makroekonomicznych, ograniczonej akcji kredytowej i większej presji rynku na podwyższenie oprocentowania depozytów. Szczególnym ograniczeniem wzrostu dochodów odsetkowych w latach 2022–2023 były obowiązujące ustawowe przepisy w zakresie możliwości skorzystania przez kredytobiorców złotych kredytów mieszkaniowych tzw. wakacji kredytowych. Z racji dużej popularności tego przywileju (skorzystało około 50% uprawnionych klientów), utratę przychodów odsetkowych można szacować w latach 2022–2023 na około 13 mld PLN.

Na dowód istnienia negatywnych skutków dla banków istnienia wakacji kredytowych warto zatem wskazać, że przychody odsetkowe banków w pierwszym półroczu 2023 roku odpowiadały 69,7% przychodów za cały 2022 roku, natomiast po stronie kosztowej odpowiadały one aż 82,7% kosztów 2022 roku.

Rok 2023 nie przyniósł zmiany w zakresie dochodów banków osiąganych z tytułu opłat i prowizji. W pierwszym półroczu stanowiły one 50% wyniku z 2022 roku, choć można dodać, że w tym czasie koszty usług bankowych wzrosły. Ograniczenie akcji kredytowej oraz spowolnienie gospodarcze były głównymi powodami uzyskanego rezultatu.

Lepsze wyniki osiągnęły banki z tytułu dywidend, co wynikało z generalnie lepszych wyników wielu firm w 2022 roku w porównaniu z 2021 roku i wyższych wypłat dywidend. Trzeba też odnotować, że pierwsza połowa 2023 roku była kolejnym okresem silnego ujemnego wyniku finansowego sektora bankowego z tytułu operacji finansowych. On też silnie oddziaływał na wielkość finalnego wyniku finansowego sektora bankowego w pierwszym półroczu 2023 roku.

W sumie łączne dochody operacyjne stanowiły w pierwszym półroczu 2023 roku ponad 58% wyniku za cały 2022 roku.

Znacznie wolniejsza była dynamika kosztów bankowych i to ona zadecydowała o znacznie wyższych dochodach banków w pierwszym półroczu 2023 roku w porównaniu z wynikiem w 2022 roku. O ile koszty działania utrzymały się proporcjonalnie na poziomie roku poprzedniego, o tyle silna redukcja nastąpiła w zakresie kosztów

ryzyka – z tytułu utworzonych odpisów na aktywa finansowe. W zakresie kosztów działania banków sytuacja była zróżnicowana: w warunkach presji płacowej wzrosły koszty pracownicze, ale obniżyły się koszty eksploatacyjne. Częściowo wynikało to ze zmniejszenia obciążeń regulacyjnych banków z pewnych tytułów: składek na BFG, wpłat na funkcjonowanie IPS-ów, także wpłat na system wsparcia istniejącego dla banków komercyjnych. Zmniejszenie akcji kredytowej banków i wzrost znaczenia obligacji skarbowych w ich aktywach wpływały na wielkość płaconego podatku bankowego.

Jak już wspomniano, zmniejszyła się wyraźnie skala odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych. Ten dobry wynik został zrealizowany w niesprzyjających warunkach zmniejszenia tempa wzrostu gospodarczego Polski. Wydaje się, że ta mniejsza skala odpisów wynikała częściowo z wyższych odpisów dokonanych przez część banków jeszcze w 2022 roku. Na podkreślenie zasługuje też, że poziom pokrycia aktywów niepracujących odpisami wzrósł wówczas istotnie i pozostawał w pierwszym półroczu 2023 roku na wysokim poziomie.

Zwiększyła się natomiast skala utworzonych w bankach rezerw. Rezerwy utworzone w pierwszym półroczu 2023 roku odpowiadały 58% poziomu rezerw utworzonych w całym 2022 roku. Biorąc pod uwagę zakres negatywnych dla banków orzeczeń TSUE w sprawie walutowych kredytów mieszkaniowych, można uznać, że skala faktycznie utworzonych rezerw w pierwszym półroczu 2023 roku, wśród których wiele stanowią rezerwy na ryzyko prawne związane z tymi kredytami, była dotychczas stosunkowo ograniczona. Dopiero druga połowa 2023 roku pokaże faktyczną skalę utworzonych rezerw, szczególnie że jedno z najważniejszych dotychczas orzeczenie TSUE w tej sprawie zostało wydane w czerwcu 2023 roku.

W konsekwencji szybszej dynamiki przychodów niż kosztów wzrósł wynik finansowy sektora bankowego. Wynik brutto za pierwsze półrocze 2023 roku odpowiadał 116% wyniku za cały 2022 roku. Skala zmiany była zatem znacząca. Dodatkowo warto podkreślić, że przy takim wyniku brutto zapłacony podatek dochodowy były niższy niż zapłacony w 2022 roku. Ten relatywnie mniejszy zapłacony podatek wynikał z mniejszych kosztów poniesionych przez banki, które nie są zaliczane do kosztów uzyskania przychodów, takich jak część odpisów na złe kredyty, mniejsze wpłaty na BFG.

Łączny wynik finansowy netto sektora bankowego w pierwszym półroczu 2023 roku był o blisko 50% wyższy niż zysk netto osiągnięty przez cały 2022 roku. Była to spektakularna zmiana, ale nie sposób tego wyniku jednoznacznie oceniać, gdyż drugie półrocze będzie zapewne okresem tworzenia znacznie wyższych rezerw przez część banków na ryzyko prawne związane z walutowymi kredytami mieszkaniowymi.

W wyniku znacznej poprawy nominalnego wyniku finansowego sektora poprawiły się także wskaźniki efektywności. Wskaźnik ROA z poziomu 0,41% na koniec 2022 roku wzrósł do poziomu 0,55% w pierwszym półroczu 2023 roku. Natomiast

wskaźnik ROE zwiększył się z 6,8% do wysokości 9,1% w czerwcu 2023 roku. Te wskaźniki stopniowo rosły w kolejnych miesiącach roku. Trzeba jednak zaznaczyć, że patrząc w dłuższej perspektywie, wskaźnik ROA osiągnięty w pierwszym półroczu 2023 roku pozostawał nadal na znacznie niższym poziomie, niż się to działo przed 2020 rokiem. Wówczas wynosił ono minimalnie 0,7%, więc różnica była nadal znacząca.

Tak więc nawet ten wyższy poziom uzyskiwanego ostatnio zwrotu z kapitału w bankach nie odpowiadał kosztom pozyskania nowego kapitału na rynku finansowym. Jeśli ten poziom rentowności utrzymałby się w skali całego roku, to nadal nie stanowiłby on szansy na wyraźne wzmocnienie kapitałowe, które stwarzałyby możliwość ekspansji kredytowej. Wyższe wyniki finansowe dałyby bankom lepszą szansę na zaabsorbowanie ich strat z tytułu portfela walutowych kredytów mieszkaniowych i tym samym poprawienie bezpieczeństwa i stabilności całego sektora bankowego.

Warto też wskazać, że ROE wypracowane w pierwszym półroczu 2023 roku było niższe niż w 2016 roku czy uzyskane w latach wcześniejszych. Aby pokazać skalę zmiany, można dodać, że w latach 2012–2014, a więc przed wprowadzeniem podatku bankowego w Polsce, ROE zawsze kształtował się na poziomie przekraczającym 10%, sięgając nawet poziomu 13%–15%. Można także dla porównania dodać, że wskaźnik ROE wyliczony przez EBA dla całego europejskiego systemu bankowego wyniósł w pierwszej połowie 2023 roku 11%, a więc był znacznie wyższy niż w polskim sektorze bankowym. W Europie ten wskaźnik też wzrósł w pierwszym półroczu 2023 roku w porównaniu z danymi za cały 2022 roku (z 7,9%). Tym samym skala poprawy rentowności kapitału w całym europejskim sektorze bankowym była większa niż w Polsce.

Podsumowanie

Pierwsza połowa 2023 roku była interesującym okresem w bankowości. W skali światowej doświadczylśmy nowych przypadków poważnych kłopotów pewnych banków, które różniły się od wcześniejszych perturbacji w sektorze bankowym. Szczęśliwie dzięki szybkiemu (i kosztownemu) zaangażowaniu instytucji publicznych odpowiedzialnych za stabilność rynków finansowych negatywne konsekwencje tych wydarzeń były ograniczone. Niezwykle ważne było też, że zostały wyciągnięte wnioski z zaistniałych wydarzeń i należy mieć nadzieję, że zostaną one szybko wdrożone w skali światowej. Warto przy tym podkreślić, że podobne zdarzenia w polskim sektorze bankowym były bardzo mało prawdopodobne, co wynikało ze znacznie lepszej jakości nadzoru sprawowanego nad bankami w Polsce, a także z powszechnego wdrożenia bardziej konserwatywnych standardów w zakresie obowiązujących norm ostrożnościowych dla banków.

W zakresie sytuacji ekonomicznej banków w Polsce obraz był bardziej złożony. Z jednej strony należy odnotować wzrost dochodów banków, poprawę ich rentowności. Z drugiej strony martwić musi spadek akcji kredytowej banków, konieczność tworzenia wysokich rezerw na ryzyko prawne w celu pokrycia strat powstających w zakresie walutowych kredytów mieszkaniowych po orzeczeniach TSUE i wyrokach polskich sądów. W tych warunkach trudno mówić o dobrej sytuacji sektora bankowego w Polsce, bardziej o łagodniejszej ścieżce absorpcji strat wynikających z tych kredytów. Poziom rentowności odpowiadał mniej więcej kosztowi kapitału i nadal stanowił ograniczenie dla banków do pozyskania nowego kapitału w drodze emisji nowych instrumentów kapitałowych.

Bibliografia

- BCBS (Basel Committee on Banking Supervision). (2023a, 14 września). *Reflections on the 2023 banking turmoil*. Speech by Pablo Hernandez de Cos, Chair of the Basel Committee on Banking Supervision and Governor of the Bank of Spain, at the Eurofi Financial Forum. <https://www.bis.org/speeches/sp230914.htm>
- BCBS (Basel Committee on Banking Supervision). (2023b, październik). *Report on the 2023 banking turmoil*. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d555.htm>
- BIS (Bank of International Settlements). (2023a, październik). *Deposit stability: What should policymakers look at?* Remarks by Fernando Restoy, Chair of Financial Stability Institute, at the FSI-IADI event on „Deposits in the spotlight – Do we need to rethink the treatment of deposits?” <https://www.bis.org/speeches/sp231027.htm>
- BIS (Bank of International Settlements). (2023b, 23 maja). *The quest for deposit stability*. Speech of Fernando Restoy, Chair of Financial Stability Institute, at EFDI International Conference. <https://www.bis.org/speeches/sp230525.htm>
- EBA (European Banking Authority). (2023, grudzień). *Risk assessment report of the European Banking Authority*. <https://www.bde.es/f/webbe/GAP/Secciones/SalaPrensa/InformacionInteres/EjercicioEuropeoTransparencia/Ficheros/eba-12-12-23-rep.pdf>
- EBF (European Banking Federation). (2023, kwiecień). *EBF reflection on the SVB and CS crises*. www.ebf.eu
- Kozieł, H. (2023, 20 marca). SVB, czyli jak upadł „fajny” pożyczkodawca. *Rzeczpospolita*.
- Leviatan swells. (2023, 20 maja). *The Economist*, 64–65.
- NBP (Narodowy Bank Polski). (2023, czerwiec). *Raport o stabilności systemu finansowego*.
- UNKF (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego). (2023, sierpień). *Dane miesięczne sektora bankowego według stanu na 30 czerwca 2023 r.* www.knf.gov.pl
- WIB (Warszawski Instytut Bankowości). (2023). Wpływ czynników regulacyjnych i fiskalnych na wyniki finansowe banków w II kwartale 2023 r. *Raport PAB/WIB*, 15.